

Джордж Стайнър

МОИТЕ НЕНАПИСАНИ КНИГИ

София, 2013

Преводът е направен по изданието:
George Steiner
MY UNWRITTEN BOOKS
First published in Great Britain in 2008
by Weidenfeld & Nicolson

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

Copyright © 2008 by George Steiner

© Стоян Гяуров, превод, 2013
© Издателство „Изток-Запад“, 2013

ISBN 978-619-152-304-7

Джордж Стайнър

МОИТЕ
НЕНАПИСАНИ
КНИГИ

Превод от английски
Стоян Гяуров

*За Аминадав Дикман, за Нучо Ордине –
повече от приятели.*

Съдържание

Въведение.....	7
I.	
Китайски работи.....	9
II.	
<i>Invidia</i>	41
III.	
Езиците на ероса	67
IV.	
Цион.....	101
V.	
Един луд проект.....	135
VI.	
За човека и животното.....	177
VII.	
Думи, думи, думи	199
Показалец.....	227

ВЪВЕДЕНИЕ

Във всяка от тези седем глави става дума за книга, която се надявах, че ще напиша, но не написах. На следващите страници се опитвам да обясня защо.

Една ненаписана книга е повече от празнина. Тя съпътства свършената работа като активна сянка – колкото иронична, толкова и печална. Тя е един от животите, които бихме могли да изживеем, едно от пътуванията, които сме пропуснали. Философията учи, че отрицанието може да има определящо значение. То е повече от отхвърлянето на една възможност. Отказът от нещо има последиствия, които не можем да предвидим или да преценим точно. Може би тъкмо ненаписаната книга би могла да се окаже от решаващо значение. Би могла да позволи на човек да се провали по-добре. Или пък да не се провали.

Д.С.

Кеймбридж, септември 2006 г.

I.

КИТАЙСКИ РАБОТИ

Когато към края на 70-те години на XX в. ученият и литературен критик професор Франк Кърмоуд ме покани да напиша една монография за редактираната от него поредица „Modern Masters“¹, аз предложих името Джоузеф Нийдам. Тъй като не съм нито биолог, нито синолог и не разбирам нито от химия, нито от ориенталистика, моята липса на квалификация и наглостта на предложението ми бяха очевидни. От дълго време обаче аз бях заинтригуван от титаничното начинание на Нийдам и от неговата калейдоскопична личност. Имало ли е след Лайбниц човек с по-голяма ерудиция, с по-всеобхватен ум и целеустременост? Така че това, което си бях наумил, беше може би безотговорен подход както към човека, така и към неговия труд.

Като новак в редакционния екип на лондонското списание „Економист“ бях получил задачата да отразя едно публично събрание в пещероподобната зала на градския съвет в Сейнт Панкрас. Събранието беше в протест срещу англо-американската намеса в Корейската война. Арената беше препълнена. Председателят, един добре известен левичарски публицист и комунистически симпатизант, представи Джоузеф Нийдам. Белокосата, някак си лъвоподобна фигура се изправи. Нийдам се препоръча като

---

¹ Популярна поредица от джобни книги, представяща писатели, философи и учени, формирали духовния климат на XX в.

Уилям-Дън-професор¹ по микробиология в Кеймбриджкия университет и като пряк свидетел на положението в Китай и Северна Корея. Той подчерта, че за него, като учен с висок международен престиж, емпиричните и експериментални доказателства са просто свещени. След което вдигна в ръка една празна артилерийска гилза. Той ни увери, че този зловещ предмет представлява неопровержимо доказателство за употребата на бактериологично оръжие от американската армия. Нийдам и китайските епидемолози били проверили многократно фактите. После председателят призова събралите се да огласят протестна телеграма до президента Труман, изразяваща тяхното пламенно отвращение. Но той подкани онези сред присъстващите, които не приемат аргументите на д-р Нийдам, също да изкажат своите възражения. В такъв случай посланието до Белия дом нямало да бъде единодушно.

Нямаше физическа заплаха, каквато би се долавяла, да кажем, на някой фашистки митинг. Предложението на председателя беше образец на британския феърплей. Бях убеден, че Нийдам се самозаблуждава или че лъже с пропагандна цел. Но аз продължавах да седя неподвижен, безмълвен. Не от страх, а под физическото въздействие на смущението, вцепенен от мисълта, че мога да се изложа. Така „единодушният“ протест беше изпратен и предаден на печата. Напуснах събранието напълно отвратен и потиснат. От малодушието си и от липсата на кураж (немската дума е *Zivilcourage*²). Този епизод отпреди повече от половин век не само продължава да ми тежи; той определи цялостното ми отношение към онези, които клинчат пред тоталитарното изнудване, било то националсоциалистическо, сталинистко или макартистко; идващо от анархиста-хулиган, маоиста или фашиста. Онези вечер аз разбрах колко лесно мога да се окажа подтикнат към падение.

---

¹ По името на лицето, финансирало съответната професура; широко разпространена практика в англо-американските университети. (Всички бележки под линия са на преводача.)

² Граждански кураж.

Кърмоуд сондира Нийдам относно моя (нагъл) проект. За моя изненада Нийдам реагира с незабавна покана и ме прие в ректорския си кабинет в колежа Кийз. Стаята беше великолепно препълнена с книги, коли с негови статии, коректури, очакващи да бъдат прегледани, и разни дребни китайски предмети. Ако не ме лъже паметта, в ъгъла висяха неговият академичен талар и стихара, който носеше, когато проповядваше в една нетрадиционна църква извън Кеймбридж (мисия, известна само на хората от непосредственото му обкръжение и вдъхновявана от един неимоверно комплициран, екстравагантен екуменизъм). Това, което веднага ми направи впечатление, бе осезаемата възбуда, която обзе Нийдам предвид перспективата да попадне в отбрания кръг на „Modern Masters“. Неговите „антични блестящи очи“ бяха наистина „ведри“, като очите на ориенталските мъдрци, възпети от Йейтс. Удоволствието му освети стаята. Аз се опитах да разясня моята некомпетентност, да се извиня за аматьорското си нахлуване в неговата всеобхватна, но и тайнствена орбита. Нийдам не обърна внимание на съображенията ми. Той щяла да ме информира подробно и да подпомогне усилията ми да го портретирам. Бил готов за продължителни интервюта. Трябвало да стартираме проекта едва ли не на часа.

Тогаво го запитах за изявлението му относно биологическата война, американските бактериологични оръжия и употребата им в Корея. Бях на мнение, че не мога да се заема с планираното въведение към делото му, колкото и несвършено да е то, без да знам дали той е убеден, че е казал истината при това обвинение, дали продължава да отстоява претенциите си за научна обективност. Температурата в стаята рязко се понижи. Раздразнението, гневът на Джоузеф Нийдам бяха съвсем осезаеми. Още повече фалшът вътре в този гняв. Той не ми даде пряк отговор. Казват, че който има обучен слух може да открие и най-дребния дефект в една стъклена чаша, като прокара пръстите си по ръба ѝ. Аз долових безпогрешно дисонанса в гласа на Нийдам. Усетих го в поведението му. От този момент нататък не можеше да има реалистична перспектива за взаимно доверие. Ние не се срещнахме повече.